

Reconstrueren van België tot een gave Federatie

Analyse: een mengsel van het unitaire, federale en confederale organisatiemodel

De Belgische overheden zijn nauwelijks succesvol: ze zitten vast in een politieke en institutionele val. Waarom? Formeel gezien, is België een Federatie (artikel 1, Grondwet), maar het blijkt een vervalste federatie te zijn. Hoe kon dit ontstaan? De Federatie is slechts een *top down* creatie van partijleiders. Geen instemming van lagere besturen, zoals provincies en gemeenten, noch de instemming van de burgers zelf. Dezelfde unilaterale, centralistische procedure geldt voor alle latere grondwettelijke en wettelijke hervormingen van de Federatie.

Dit is een aanslag op de federalistische ideologie, omdat ze deze drie beginselen huldigt: 1° de gelaagde identiteit van de burgers uitdrukken, 2° gelijkheid qua soevereiniteit (d.i. een openbare macht die enkel zichzelf kan opheffen) tussen alle besturen, en 3° de autonome werking van elk bestuur. Daarom moeten de creatie van een federatie en zijn hervormingen het resultaat zijn van een besluitvormingsproces door en met de burgers, via raadplegingen en plebiscieten.

Het Koninkrijk België, dat een proces van '*de-federalisering*' doorliep, volgde dit democratische pad niet. Er was nooit een besluitvorming over federaliseren waaraan de burgers zelf deelnamen, op welk bestuursniveau dan ook. Enkel *beroepspolitici* namen de beslissingen in topconferenties van partijen. Eens dat de politieke deal over de institutionele hervorming rond was, controleerden de partijleiders de Federale Regering en het Federale Parlement. Dezelfde procedure werd toegepast na de oprichting van de zelfstandige instellingen van drie gewesten en drie gemeenschappen, die werden omgevormd tot de gefedereerde besturen (1980-93). Toen en later, was hun instemming met de constitutionele hervormingen steeds overbodig.

Zodoende is het resultaat ervan niet verwonderlijk: 1° de bevoegdheden werden in 't algemeen verspreid volgens de nationale belangen, geselecteerd door partijen die ooit een programmatische meerderheid in het Parlement vormden en een coalitie in de Regering, 2° de financiële autonomie van de gefedereerde besturen bleef zeer beperkt, tot vandaag, en 3° de nationale hoofdstad Brussel werd een gefedereerd bestuur, een Gewest, gelijk aan de andere Gewesten.

Bovendien heeft de omzetting van het institutionele systeem constructiefouten veroorzaakt in de federale organisatie zelf. Drie voorbeelden: 1° het Federale Parlement is grondwettelijk opgedeeld in drie taalgroepen met specifiek wettelijke macht, 2° de Federale Regering is paritair samengesteld uit Nederlandstaligen en Franstaligen, en 3° de spreiding van bevoegdheden werd te ingewikkeld, zodat de autonomie van alle besturen ondermijnd is. Het resultaat hiervan is dat de Belgische instellingen geen harmonie en energie vertonen, maar breuklijnen en inertie. Ze lijden onder een politieke en wettelijke polarisatie. Kortom, België opereert in feite en in rechte als een internationale organisatie, zeg maar een confederatie, maar zonder het recht van enig gefedereerd bestuur om er eenzijdig uit te treden. Dit institutionele systeem draagt bij tot het moeizaam werken van het federale geheel, wat dikwijls leidt tot politieke patstellingen, soms culminerend in Federale Regeringscrisissen.

Besluit: de nood aan een Nieuwe Federale Constitutie of Grondwet

Even eraan herinneren dat de filosofie inzake *democratie* – Grieks voor 'macht van het volk' – begint met het principe dat alle bestuursmacht berust bij de burgers. Elke burger is aandeelhouder van de staatssoevereiniteit. Soevereiniteit is, op elk niveau van openbaar bestuur, de eigendom van de burgers. Sinds Antiek Griekenland, is het fundamentele beginsel om voor het algemene belang te zorgen, dat elke openbare macht uitgaat van de volkssoevereiniteit. Politiek burgerschap is immers het eerste burgerrecht!

Een federatie bouwen en handhaven vereist deze randvoorwaarden, onmisbaar om werkelijk federalisme in praktijk te brengen: 1° een politieke doelstelling zijn op zichzelf, dus geen middel om andere doelen te bereiken, zoals het bedienen van partiële en/of externe belangen, 2° ze *bottom up* oprichten door zijn burgers, niet van buitenaf opgelegd, noch *top down* vanuit machtscentra, en 3° het verzorgen van gemeenschappelijke en gelijklopende belangen door het federale geheel. Zodra de voorwaarden om te federeren vervuld zijn, rijst de vraag hoe de concrete federatie te organiseren.

Burgerrechten en dito plichten zijn dikwijls neergeschreven in wetten. Hetzelfde geldt voor de basisregels van een politiek bestuur. Die regels worden neergelegd in een basiswet, gewoonlijk een constitutie of grondwet genoemd. Een federatie bevat dus een federale grondwet én grondwetten van de gefedereerde besturen, want al deze overheden hebben soevereiniteit gemeen. De zgn. federale grondwet bestaat in België, maar ze is mismaakt. De federeerde grondwetten bestaan er (nog) niet. Zodus heeft België eerst en vooral een geheel nieuwe Federale Grondwet nodig.

Aanpak: een Grondwettelijke Conventie

Het doel van dit project '*Heropbouwen van België*' is de instemming van het volk met een nieuwe Federale Grondwet, die alle tegenstrijdige wetten en decreten (gefedereerde wetten) vervangt. Hoe tewerk gaan?

De vervanging van de Grondwet moet verscheidene etappes doorlopen. Vooreerst verkiezen alle Belgische burgers samen de leden van een Constitutionele Conventie. Alle vroegere en actuele leden, alsook alle kandidaat-leden ooit, van enig parlement, regering of rechtscollege worden uitgesloten om zich kandidaat te stellen. De Voorzitters van het Grondwettelijk Hof en van de Hoven van Beroep regelen, organiseren en bewaken de verkiezing van de Conventie. Zij maken de uitslag ervan bekend. De Voorzitters van de Hoven doen hetzelfde tijdens het gehele projectverloop.

De eerste opdracht van de Conventie is om een lijst op te maken van: 1° de gefedereerde besturen, 2° de toegewezen federale bevoegdheden, en 3° de federale instellingen en hun rol. De Conventie legt aan de burgers deze voorstellen met hun motieven voor, ter goedkeuring of ter amendering via selectie van alternatieven. Zodra de uitslag van de stemming is bekend gemaakt, ontwerpt de Conventie een Grondwettekst volgens de wil van de burgers.

Dan presenteert de Conventie hen de aangenomen Grondwettekst voor instemming of verwerping. Zo verworpen, houden de Voorzitters van de Hoven een opiniepeiling bij alle burgers. Deze peiling verzamelt hun suggesties om de ontwerpstekst van Grondwet te verbeteren, via een *multiple choice* model. De Voorzitters publiceren het resultaat ervan en dragen de Conventie op om de ontwerpstekst overeenkomstig te wijzigen. Zodra aangepast, wordt het nieuwe ontwerp van Grondwet onderworpen aan de stem van de burgers. Indien verworpen, herbegint een nieuwe procedure van opiniepeiling, totdat de burgers de ganse Grondwettekst hebben aanvaard.

Eens de nieuwe Federale Grondwet goedgekeurd is, moet er één cruciale voorwaarde vervuld worden zolang de Federatie bestaat. Verwijzend naar de tweede wet van de thermodynamica, moeten onafhankelijke rechtscolleges, als derde tak van de staatsmacht, dit institutionele systeem met afdwingbare middelen bewaken, op alle niveaus.

* * * * *

Is het onmogelijk met dit project succesvol te zijn? Steunt dit op utopisch denken? Wel, mag ik ter afsluiting wijlen Albert Einstein citeren: "*Keine Idee ist gut, die nicht zu Beginn als unmöglich galt*".